NATURA 2000 – ES SAUGOMŲ TERITORIJŲ TINKLAS

Indrė Žvaigždinienė
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Konstitucinės ir administracinės teisės katedros lektorė
socialinių mokslų (teisės) daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 78
El. paštas: indre@zvaigzdinas.net

Straipsnyje aptariama Europos Sąjungos saugomų teritorijų tinklo „Natura 2000" paskirtis ir reikšmė biologinei įvairovei išsaugoti, šio tinklo steigimo etapai, reikalavimai, nustatyti saugomų teritorijų, priklausančių šiam tinklui, tvarkymo režimams. Analizuojamos šioje srityje egzistuojančios teisinio reguliavimo ir praktinės problemos Lietuvoje.

This article describes the purpose and the significance of the Natura 2000 (network of protected sites in the European Union) for the conservation of biodiversity, the stages of its creation, main requirements for the management of Natura 2000 sites. The article also analyses regulatory and practical problems in this field in Lithuania.

Įvadas

Europos ekologinis tinklas „Natura 2000" – Europos Bendrijos svarbos saugomų teritorijų bendras tinklas, susidedantis iš buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų, skirtas išsaugoti, palaikyti ir prireikus atkurti natūralius buveinių tipus ir gyvūnų bei augalų rūšis Europos Bendrijos teritorijoje [1; 2 straipsnio 15 dalis]. Idėja steigti tokį tinklą kilo dėl didžiulės grėsmės natūralioms buveinėms, sumažėjusių daugelio rūšių populiacijų. „Anksčiau buvusios gausios gyvūnų populiacijos šiandien sparčiai nyksta, o kai kurioms rūšims gresia visiškas išnykimas (Erškėtas, Laibasnapė kuolinga, vėžliai ir kt.). Iš 10 000 ES esančių augalų rūšių 3000 yra nykstančios, o 27 rūšims gresia išnykimas" [18]. Taigi pagrindinė „Natura 2000" tinklo paskirtis – apsaugoti buveines ir rūšis nuo išnykimo.

Teisinis tinklo „Natura 2000" pagrindas yra dvi direktyvos:

- 1979 m. balandžio 2 d. Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos [6] (toliau – Paukščių direktyva arba Direktyva 79/409/EEB);
- 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos [7] (toliau – Buveinių direktyva arba Direktyva 92/43/EEB).

Tinklas „Natura 2000" buvo įsteigtas tik priėmus Buveinių direktyvą, tačiau, kaip nustatyta šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje, tinklas, sudarytas iš teritorijų, kuriose yra į Buveinių direktyvos I priedą

įrašyti natūralių buveinių tipai ir į šios direktyvos II priedą įrašytų rūšių buveinės, taip pat iš specialių apsaugos teritorijų, kurias valstybės narės klasifikuoja pagal Direktyvą 79/409/EEB.

Šiandien „Natura 2000“ tinklas saugo daugiau nei 1000 retų ir nykstančių gyvūnų ir augalų rūšių, taip pat daugiau nei 200 buveinių tipų 27 Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėse narėse [16].

Nors klausimai, susiję su „Natura 2000“ saugomų teritorijų tinklu, yra plačiai analizuojami užsienio valstybių teisės mokslininkų darbuose, Lietuvoje yra vos keletas straipsnių šiuo klausimu. Temos aktualumą grindžia ne tik teisinio reguliavimo kaita šioje srityje, bet ir pasitaikančios praktinės problemos, keliančios grėsmę šio tinklo steigimo tikslams įgyvendinti. Atsižvelgiant į tai, kad „Natura 2000“ tinklo steigimas artėja prie pabaigos, o prasideda kokybiškai naujas etapas – realios saugomų rūšių ir jų buveinių apsaugos užtikrinimas, daugiausia dėmesio šiame straipsnyje skiriama Buveinių direktyvos 6 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų, apibrėžiančių pagrindines „Natura 2000“ teritorijų teisinės apsaugos kryptis, turinio analizei ir šiems reikalavimams įgyvendinti Lietuvoje.

Siekiant šio tikslo, pasitelkus gramatinį, sisteminį, loginį ir kitus teisės aiškinimo metodus, straipsnyje nagrinėjami galiojantys teisės aktai, reglamentuojantys „Natura 2000“ saugomų teritorijų apsaugą, Europos Teisingumo Teismo praktika, aiškinant atskiras Buveinių direktyvos nuostatas, taip pat Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbai, skirti „Natura 2000“ problematikos analizei.

1. Pagrindiniai „Natura 2000“ steigimo etapai

Buveinių direktyvos nuostatų analizė leidžia išskirti tris pagrindinius „Natura 2000“ steigimo etapus:

1) valstybių narių pasiūlymų, kurios teritorijos turėtų būti įtrauktos į „Natura 2000“ tinklą, pateikimas;
2) valstybių narių pasiūlytų teritorijų atranka ir jų įtraukimas į Bendrijos svarbos sąrašą;
3) teritorijų tvarkymo režimų nustatymas.

Pirmasis etapas – valstybių narių atsakomybė. Remdamasi Buveinių direktyvos III priede nustatytais kriterijais (pvz.: reprezentatyvumo laipsnis, buveinės ekologinė kokybė, nagrinėjamų rūšių populiacijų dydis ir tankumas, rūšies izoliacijos laipsnis jos natūralaus paplitimo arealo atžvilgiu, užimamas plotas ir pan.) bei vadovaudamasi moksline informacija kiekviena ES valstybė narė siūlo teritorijų sąrašą. Iš pradžių buvo siekta, kad valstybės narės savo pasiūlymus pateiktų iki 1996 metų. Tačiau valstybės narės laiku šio įpareigojimo nevykdė, todėl Komisija turėjo inicijuoti ne vieną procesą Europos Teisingumo Teisme, taip pat susieti struktūrinių fondų paramos panaudojimą su teritorijų sąrašų pateikimu. Tai davė teigiamų rezultatų – šiandien dauguma valstybių narių jau pateikė pagrindinius savo pasiūlymus. 2008 metų pabaigoje šis tinklas dengė maždaug 20 procentų visos ES teritorijos [16].

Antrasis etapas – Europos Komisijos kompetencija ir atsakomybė sudaryti Bendrijos svarbos teritorijų sąrašą. Valstybių narių pateikti pasiūlymai nagrinėjami moksliniuose seminaruose, kur dalyvauja

ekspertai, mokslininkai, nevyriausybinių aplinkosaugos organizacijų, valstybių narių ir verslo atstovai. Kiekviena nacionaliniame sąraše pasiūlyta teritorija įvertinama pagal jos santykinę vertę, migracinį kelią arba keliose valstybėse plytinčios teritorijos svarbą, bendrą plotą, įvairių nagrinėjamų buveinių tipų arba rūšių koegzistavimą bei unikalų pobūdį biogeografiniame regione [18]. Išskirtiniais atvejais, kai Komisija nustato, kad valstybės narės pateiktame sąraše nėra paminėta teritorija, kurioje aptinkamas prioritetinis natūralių buveinių tipas ar prioritetinė rūšis, kuri, remiantis atitinkama ir patikima moksline informacija, yra svarbi tam prioritetiniam natūralių buveinių tipui palaikyti arba prioritetinei rūšiai išlikti, pradedamos dvišalės Europos Komisijos ir atitinkamos valstybės narės konsultacijos, kad būtų galima palyginti abiejų šalių naudojamus mokslinių tyrimų duomenis. Jei pasibaigus konsultacijoms, kurios gali trukti ne ilgiau kaip šešis mėnesius, ginčas lieka neišspręstas, Komisija pateikia Tarybai pasiūlymą tokią teritoriją priskirti prie Bendrijos svarbos teritorijų. Gavusi tokį pasiūlymą, Taryba per tris mėnesius vienbalsiai priima galutinį sprendimą[1].

Trečiasis etapas – teritorijų tvarkymo režimų nustatymas – paliktas valstybių narių diskrecijai. Šis etapas yra svarbiausias, nes būtent jis užtikrina (ar bent jau turi užtikrinti) realią saugomų rūšių ir buveinių apsaugą. Pagrindinės „Natura 2000“ teritorijų teisinės apsaugos kryptys įtvirtintos Buveinių direktyvos 6 straipsnyje, todėl būtent jį tikslinga paanalizuoti išsamiau.

[1] Direktyvos 92/43/EEB 5 straipsnio 1–3 dalys.

2. Buveinių direktyvos 6 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų turinys

Buveinių direktyvos **6 straipsnio 1 dalyje** nustatyta, kad specialioms saugomoms teritorijoms valstybės narės nustato būtinas apsaugos priemones, tarp jų, jei reikia, atitinkamus tvarkymo planus, parengtus specialiai šioms teritorijoms ar integruotus į kitus plėtros planus, ir atitinkamas įstatymų nustatytas, administracines arba sutartyje numatytas priemones, kurios atitinka teritorijoje esančių į Buveinių direktyvos I priedą įtrauktų natūralių buveinių tipų ir į II priedą įtrauktų rūšių ekologinius reikalavimus. Gramatinė minėtos normos analizė leidžia teigti, kad šioje normoje įtvirtintas reikalavimas taikomas tik specialioms saugomoms teritorijoms, įsteigtoms direktyvos 92/43/EEB pagrindu. Taigi iš esmės kuriami savarankiški apsaugos režimai specialioms saugomoms teritorijoms (Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 dalis) ir specialios apsaugos teritorijoms (Paukščių direktyvos 4 straipsnio 1 ir 2 dalys).

Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta pareiga valstybėms narėms taikyti būtinas apsaugos priemones, kurios gali būti:

a) tvarkymo planai (gali būti rengiami specialūs planai arba atitinkamos nuostatos, susijusios su teritorijų apsauga, įtraukiamos į jau patvirtintus kitus planavimo dokumentus),
b) įstatymų nustatytos priemonės,
c) sutartyje nustatytos priemonės,
d) administracinės priemonės.

Konkrečias taikytinas priemones gali pasirinkti kiekviena valstybė narė. Tai gali būti ir įpareigojimas imtis aktyvių veiks-

mų, ir įpareigojimas susilaikyti nuo tam tikros veiklos toje saugomoje teritorijoje. Esminis kriterijus, kurį turi atitikti valstybės narės pasirinktos priemonės, yra tai, kad šios priemonės turi atitikti teritorijoje esančių į Buveinių direktyvos I priedą įtrauktų natūralių buveinių tipų ir į II priedą įtrauktų rūšių ekologinius reikalavimus. Direktyvoje 92/43/EEB nėra apibrėžta, ką reiškia sąvoka „ekologiniai reikalavimai“, tačiau sisteminė šios direktyvos nuostatų analizė leidžia teigti, kad ekologiniai reikalavimai yra visa tai, kas būtina, siekiant palaikyti ar atkurti natūralias buveines ir laukinių faunos ir floros rūšių populiacijas iki „geros“ būklės [14, p. 21]. Ką reiškia sąvoka „gera būklė“, apibrėžta Buveinių direktyvos 1 straipsnyje. *Natūralios buveinės apsaugos būklė laikoma „gera“,* kai jos natūralus paplitimo arealas ir jos padengiami plotai tame areale yra stabilūs arba didėja, ir egzistuoja bei tikėtina, kad ateityje neišnyks jos ilgalaikiam palaikymui būtina specifinė struktūra ir funkcijos, ir kai jai tipiškų rūšių apsaugos būklė yra gera. *Rūšies apsaugos būklė laikoma „gera“*, kai atitinkamos rūšies populiacijos pokyčių duomenys rodo, kad ji pati pajėgi ilgą laiką išlikti kaip gyvybingas jos natūraliosios buveinės komponentas, ir rūšies natūralaus paplitimo arealas nemažėja bei nėra tikėtina, kad bus sumažintas ateityje, taip pat kai yra ir tikriausiai bus pakankamai didelė buveinė, kurioje jos populiacija galės išlikti ilgą laiką.

Buveinių direktyvos **6 straipsnio 2 dalyje** įtvirtinta valstybių narių pareiga imtis priemonių, siekiant specialiose saugomose teritorijose išvengti natūralių buveinių ir rūšių buveinių blogėjimo, taip pat rūšių, kurių apsaugai buvo įsteigtos specialios saugomos teritorijos, trikdymo, jei toks trikdymas galėtų būti reikšmingas šios direktyvos tikslams. Valstybių narių pasirinktos priemonės turėtų būti taikomos tiek konkrečios veiklos ir jos padarinių atžvilgiu, tiek įvykiams, tokiems kaip antai: gaisras, potvynis, žinoma, jei juos galima numatyti. Pastaruoju atveju priemonės turėtų būti skirtos mažinti galimą riziką. Kaip yra pažymėjęs Europos Teisingumo Teismas (pvz., sprendime byloje Nr. C-6/04 (*Komisija v. Jungtinė Karalystė*)), pagal šią Buveinių direktyvos nuostatą priemonės taikytinos tiek žmogaus sukelto pavojaus, tiek natūralių procesų (netgi natūralaus vystymosi procesų) atžvilgiu [15, p. 113]. Priemonės gali būti įgyvendinamos tiek specialiosios saugomos teritorijos ribose, tiek už jos ribų – svarbu, kad būtų skirtos neleisti galimo neigiamo poveikio tai teritorijai.

Lyginant Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytas priemones pažymėtina, kad 1 dalyje numatytos priemonės labiau skirtos atitinkamoje teritorijoje vykdomai (ar planuojamai vykdyti) veiklai reguliuoti, o 2 dalyje numatytos priemonės skirtos užkirsti kelią žalai atsirasti. Tačiau tiek vienos, tiek kitos priemonės turėtų atitikti bendrą reikalavimą priemonėms, taikomoms pagal šią direktyvą, nustatytą Buveinių direktyvos 2 straipsnio 2 dalyje – palaikyti ar atkurti gerą Bendrijos svarbos natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros rūšių apsaugos būklę.

Atkreiptinas dėmesys į dar vieną 6 straipsnio 2 dalies aspektą – visos priemonės turi būti taikomos tam, kad neatsirastų natūralių buveinių blogėjimo, taip

pat rūšių trikdymo, jei toks trikdymas galėtų būti reikšmingas šios direktyvos tikslų atžvilgiu. Nei buveinių blogėjimo, nei rūšių trikdymo sąvokos nėra apibrėžtos Buveinių direktyvoje. Tad siekiant nustatyti jų turinį pirmiausia reikėtų vadovautis Buveinių direktyvos 2 straipsnyje apibrėžtu šios direktyvos tikslu – padėti užtikrinti biologinę įvairovę, apsaugant natūralias buveines ir laukinę fauną ir florą. Taip pat atkreipti dėmesį į jau minėtus buveinės ir rūšies „geros būklės“ apibrėžimus, įtvirtintus Buveinių direktyvos 1 straipsnyje. Taigi, jei *natūralios buveinės apsaugos būklė laikoma „gera“,* kai jos natūralus paplitimo arealas ir jos padengiami plotai tame areale yra stabilūs arba didėja, ir egzistuoja bei tikėtina, kad ateityje neišnyks jos ilgalaikiam palaikymui būtina specifinė struktūra ir funkcijos, ir kai jai tipiškų rūšių apsaugos būklė yra gera, darytina išvada, kad buveinės blogėjimas galėtų pasireikšti buveinės ploto sumažėjimu, neigiamu specifinės struktūros ar funkcijų pasikeitimu, lyginant su pradine būkle, ir pan. Analogiška išvada darytina ir dėl rūšių trikdymo, t. y. rūšių trikdymas galėtų pasireikšti atitinkamai populiacijų mažėjimu, rūšių įvairovės mažėjimu ir pan. Pažymėtina, kad toks trikdymas turėtų būti „reikšmingas direktyvos tikslų atžvilgiu“, kitaip tariant, trikdymas turėtų kliudyti užtikrinti biologinę įvairovę, apsaugoti gerą natūralių buveinių ir laukinės faunos ir floros būklę.

Direktyvos 92/43/EEB **6 straipsnio 3 dalyje** nustatyta, kad bet kokiems planams ir projektams, tiesiogiai nesusijusiems arba nebūtiniems teritorijos tvarkymui bet galintiems ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, turi būti atliekamas tinkamas jų galimo poveikio teritorijai įvertinimas, turint omenyje aplinkosauginius teritorijos tikslus. Atsižvelgdamos į poveikio teritorijai įvertinimo išvadas, kompetentingos nacionalinės institucijos pritaria planui ar projektui tik įsitikinusios, kad jis neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisumo ir, jei reikia, išsiaiškinusios plačiosios visuomenės nuomonę.

Ši direktyvos nuostata įtvirtina pareigą atlikti visų planų ir projektų, tiesiogiai nesusijusių arba nebūtinų tvarkant teritoriją, bet galinčių ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, galimo poveikio saugomai teritorijai vertinimą. Kas laikytina „planais ir projektais“, kurių poveikį saugomai teritorijai reikėtų iš anksto įvertinti, Buveinių direktyvoje neapibrėžiama. Tačiau, manytina, kad terminas „projektas“ turėtų būti interpretuojamas ne tik kaip statybos projektas, bet ir kaip bet kokia intervencija į natūralią aplinką [14, p. 33]. Terminas „planas“ taip pat turėtų būti interpretuojamas kuo plačiau ir apimti visų pirma teritorinio planavimo dokumentus [14, p. 33].

Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies analizė leidžia išskirti keletą pagrindinių požymių, kuriuos turi atitikti planai ir projektai, kurių pagal minėtą direktyvos nuostatą privalomas išankstinis galimo poveikio vertinimas:

a) planas ar projektas turi būti nesusijęs arba nebūtinas saugomai teritorijai tvarkyti;
b) yra tikimybė, kad planas ar projektas gali reikšmingai paveikti teritorijos būklę.

Pirmasis kriterijus reiškia, kad numatomas įgyvendinti planas ar projektas neturėtų būti susijęs su jau aptartų Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytų priemonių įgyvendinimu. Kaip konstatavo Europos Teisingumo Teismas (sprendime byloje Nr. C-98/03 (*Komisija v. Vokietija*)), tokius planus ar projektus gali būti numatoma įgyvendinti tiek saugomos teritorijos ribose, tiek už jos ribų, svarbu, kad būtų tikėtinas (galimas) jų poveikis saugomai teritorijai [15, p. 106].

Antrasis kriterijus reiškia, kad turi būti tikimybė, jog plano ar projekto įgyvendinimas gali trukdyti pasiekti atitinkamos teritorijos aplinkosauginius tikslus, kitaip tariant, turi trukdyti užtikrinti saugomos teritorijos būklės išsaugojimą. Svarbu pažymėti, kad poveikis turi būti vertinamas ne tik kiekvieno plano ar projekto individualiai, bet ir kartu su kitais planais (įgyvendintais ar planuojamais įgyvendinti), t. y. turi būti įvertinamas galimas bendras visų planų poveikis atitinkamai saugomai teritorijai. Kaip yra išaiškinęs Europos Teisingumo Teismas (pvz., sprendime byloje Nr. C-127/02 (*Waddenvereniging and Vogelbeschermingsvereniging*)), plano ar projekto galimas poveikis turi būti vertinamas visada, kai pagal objektyvią informaciją negalima tikrai garantuoti, kad nebus neigiamo poveikio, t. y. kai yra nors menkiausia abejonė [15, p. 98]. Tokią savo išvadą Europos Teisingumo Teismas siejo su fundamentalaus ES aplinkos politikos principo – atsargumo principo – įgyvendinimu.

Atsižvelgdamos į poveikio vertinimo rezultatus, valstybių narių kompetentingos institucijos priima sprendimus dėl leidimo įgyvendinti atitinkamus planus ar projektus. Pažymėtina, kad jei po galimo poveikio vertinimo lieka pagrįstų abejonių, ar plano arba projekto įgyvendinimas gali sukelti neigiamą poveikį, leidimas vykdyti veiklą negali būti išduodamas. Kita vertus, reikėtų pažymėti, kad net jei po galimo poveikio vertinimo pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį leidžiama įgyvendinti planą ar projektą, tai nepaneigia teorinės galimybės, kad šis planas ar projektas vėliau (pasikeitus aplinkybėms) gali sukelti teritorijos būklės blogėjimą ar saugomų rūšių trikdymą. Iškilus grėsmei visada išliks pareiga taikyti prevencines priemones pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 2 dalį.

Buveinių direktyvos **6 straipsnio 4 dalyje** yra įtvirtinta 6 straipsnio 3 dalyje nustatytos taisyklės išimtis: „Jei, nepaisant poveikio teritorijai neigiamo įvertinimo ir nesant kitų alternatyvių sprendimų, planas ar projektas vis dėlto privalo būti įgyvendintas dėl įpareigojančių viešojo intereso priežasčių, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio, valstybė narė imasi visų kompensacinių priemonių, būtinų bendram *Natura 2000* vientisumui apsaugoti. Apie patvirtintas kompensacines priemones ji praneša Komisijai. Kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetinis natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetinė rūšis, vieninteliai argumentai, kuriuos galima pateikti, yra argumentai, susiję su žmonių sveikata ar viešuoju saugumu, su labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis arba kitomis, Komisijos nuomone, įpareigojančiomis viešojo intereso priežastimis.“ Taigi, vadovaujantis šia Buveinių direktyvos norma, visų pirma turi būti įvertintos visos

galimos atitinkamų planų ir projektų alternatyvos: kita vieta, kitokia veiklos apimtis ar pobūdis, alternatyvūs procesai, taip pat nulinė alternatyva. Antra, turi būti nustatytas viešasis interesas. Tačiau viešasis interesas turi būti „įpareigojantis“, t. y. viešasis interesas turi būti reikšmingesnis nei saugomos teritorijos apsauga nuo neigiamo poveikio, kurį gali sukelti plano ar projekto įgyvendinimas. Manytina, kad turėtų būti paliečiami svarbiausi (susiję su žmonių sveikata, gyvybe, visuomenės saugumu, viešųjų paslaugų (energijos, susisiekimo, transporto) teikimu) ir ilgalaikiai viešieji interesai. Viešasis interesas turi nusverti (būti svarbesnis) aplinkosauginį interesą, antraip vadovautis Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta išimtimi nėra pagrindo. Trečia, turi būti taikomos kompensacinės priemonės. Ką reiškia sąvoka „kompensacinės priemonės“ ir kada šios priemonės turi būti taikomos, Buveinių direktyva nenustato, tačiau, manytina, jog svarbiausia, kad šios priemonės užtikrintų saugomos teritorijos funkcijas, dėl kurių ji buvo priskirta „Natura 2000“ tinklui. Kompensacinėmis priemonėmis galėtų būti: degraduojančių buveinių ar saugomų rūšių atkūrimas kitoje vietoje, saugomų rūšių populiacijų didinimas, tam tikrais atvejais netgi piniginė kompensacija. Kompensacinių priemonių finansavimas taip pat nereglamentuotas Direktyvoje 92/43/EEB, tačiau fundamentalaus ES aplinkos politikos principo – „teršėjas moka“ – taikymas leidžia teigti, kad šias priemones turėtų finansuoti atitinkamą planą ar projektą įgyvendinti suinteresuotas subjektas, tačiau tam tikrais atvejais, atsižvelgiant į plano ar projekto pobūdį, vis dėlto, matyt, turėtų būti galima panaudoti ir ES finansinę paramą ar valstybės finansavimą.

Paminėtina, kad vadovaujantis Direktyvos 92/43/EEB 7 straipsniu, šios direktyvos 6 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių (skirtingai nei to paties straipsnio 1 dalies) reikalavimai taikomi ir teritorijoms, kurias valstybės narės klasifikuoja pagal Direktyvą 79/409/EEB.

3. Buveinių direktyvos 6 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų įgyvendinimas Lietuvoje

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis saugomų teritorijų steigimą, apsaugą, nustatantis tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, taip pat reguliuojantis veiklą jose, yra Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas [1] (toliau – STĮ). STĮ 24 straipsnio 5, 6 ir 7 dalyse nurodyta, kad buveinių apsaugai svarbių teritorijų apsaugos režimas nustatomas subalansuotomis priemonėmis: išsaugojimo (konservacinėmis), prevencinėmis priemonėmis, teritorijų planavimo dokumentų bei planų sprendiniais, taip pat vertinimo priemonėmis, nustatančiomis projektų poveikį buveinių apsaugai svarbioms teritorijoms. Europos Bendrijos svarbos buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų tvarkymo ypatumus nustato Vyriausybės patvirtinti Bendrieji buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatai. Paukščių apsaugai svarbiose teritorijose yra draudžiama arba ribojama veikla, galinti pakenkti saugomoms paukščių rūšims, jų buveinėms, perėjimo, mitybos, šėrimosi, poilsio ir migracijų susitelkimo vietose. Jose statyti bei rekonstruoti statinius, tiesti ir rekonstruoti kelius, vamzdynus, elektros tiekimo ir ry-

šių linijas bei įgyvendinti kitus planus ir projektus, galinčius turėti poveikį paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms, galima tik šiame įstatyme nustatyta tvarka įvertinus jų poveikį paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms ir teisės aktų nustatyta tvarka gavus leidimą. Jei buveinių ar paukščių apsaugai svarbioje teritorijoje nustatytas saugomų teritorijų režimas neužtikrina tinkamos saugomų buveinių ir rūšių būklės, teisės aktais, saugomų teritorijų tvarkymo planais ir projektais arba apsaugos sutartimis su žemės, miškų ar vandens telkinių savininkais ir valdytojais nustatomos papildomos išsaugojimo (konservacinės) priemonės. Taigi minėtos STĮ normos perkelia (įgyvendina) Buveinių direktyvos 6 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatas. Minėtos Buveinių direktyvos nuostatos šiek tiek detalizuojamos Bendruosiuose buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. 276 [3]. Analizuojant minėtų teisės aktų nuostatas galima pažymėti, kad Direktyvos 92/43/EEB nuostatos kai kur perkeliamos beveik pažodžiui. Ir nors iš esmės tai nėra labai blogai, paminėtina, kad Europos Teisingumo Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad pažodinis Direktyvų nuostatų perkėlimas nėra būtinas ir toli gražu ne visada užtikrina direktyvos tikslų pasiekimą. Nacionalinių teisės aktų nuostatos turi būti labai aiškios ir pakankamai tikslios (konkrečios), o kartu turi būti nustatyti kontrolės ir monitoringo įpareigojimai [15, p. 112]. Tačiau būtent tikslumo ir konkretumo reikalavimas ne visada tinkamai įgyvendinamas.

Labiau kritikuotina STĮ 24 straipsnio 8 dalis, kurioje nustatyta, kad projektai, kurie nėra tiesiogiai susiję su Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijų tvarkymu, bet gali turėti neigiamą poveikį natūralioms buveinėms ir saugomoms augalų ir gyvūnų rūšims, turi būti įvertinti Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo nustatyta tvarka. Veiklos planų ir projektų, kurių poveikio saugomoms teritorijoms vertinimo Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas nenumato, poveikis buveinių ir paukščių apsaugai svarbioms teritorijoms vertinamas Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Vyriausybės įgaliotos institucijos gali pritarti projektams tik nustačiusios, kad jie neturės neigiamos įtakos Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms ir, jei reikia, išsiaiškinusios visuomenės nuomonę. Jeigu projektų įgyvendinimas susijęs su socialiniais ar ekonominiais visuomenės interesais, o alternatyvių sprendimų nėra, privaloma taikyti kompensacines priemones, būtinas bendram Europos ekologinio tinklo vientisumui bei natūralioms buveinėms ir saugomų augalų bei gyvūnų rūšių būklei apsaugoti.

Ši STĮ nuostata kritikuotina keletu aspektų. Visų pirma, atkreiptinas dėmesys, kad skiriasi teisės aktuose vartojamos sąvokos, nors iš esmės kalbama apie tapačius dalykus. STĮ 24 straipsnio 8 dalies pirmajame sakinyje nurodyta, kokie „projektai“ turi būti įvertinti Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo [2] (toliau – PAVĮ) nustatyta tvarka. Antrajame sakinyje jau kalbama apie „veiklos planus ir projektus“, kurie turi būti vertinami Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.

Trečiajame ir ketvirtajame STĮ 24 straipsnio 8 dalies sakiniuose vėlgi vartojama sąvoka „projektai“. PAVĮ (pagal kurį, vadovaujantis STĮ 24 straipsnio 8 dalimi, turėtų būti vertinami „projektai“) kalbama apie „planuojamos ūkinės veiklos“[2] vertinimą: PAVĮ 7 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad poveikio aplinkai vertinimas atliekamas, kai *planuojamos ūkinės veiklos* įgyvendinimas gali daryti poveikį Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms, o institucija, atsakinga už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą, Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka nustato, kad šis poveikis gali būti reikšmingas. Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu Nr. 967 [4], ir Planų ir programų atrankos dėl strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše, patvirtintame aplinkos ministro 2004 m. rugpjūčio 27 d. įsakymu Nr. D1-456 [5], vartojamos sąvokos „planai ir programos“. Siekiant teisinio reguliavimo sistemiškumo ir aiškumo, manytina, kad būtų tikslinga suvienodinti skirtinguose teisės aktuose vartojamas sąvokas tam pačiam dalykui apibrėžti.

Antra, pažymėtina, kad STĮ neakcentuojama, jog turi būti atliekamas komplek-

sinis visų projektų ir planų, įgyvendinamų atitinkamoje saugomoje teritorijoje, vertinimas (kaip to reikalaujama pagal Direktyvą 92/43/EEB). Buveinių direktyvos reikalavimai tiksliau perkelti Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše, kurio 22 punkte nurodoma, kad vertinimo subjektai išnagrinėja vertinimo apimties nustatymo dokumentą ir per 10 darbo dienų nuo jo gavimo raštu pateikia plano ar programos rengimo organizatoriui ar jo konsultantui išvadas dėl šio dokumento kokybės. Kai plano ar programos įgyvendinimas (*individualiai ar kartu su kitais planais ir programomis*) gali daryti reikšmingą poveikį įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms, institucija, atsakinga už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą, teikia išvadas dėl vertinimo apimties nustatymo dokumento kokybės. Šios išvados planų ir programų rengimo organizatoriams privalomos. Bet vėlgi praktinio šių nuostatų taikymo problemų gali sukelti vartojamos skirtingos sąvokos (STĮ vartojamos sąvokos „veiklos planai“ ir „projektai“, o Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos apraše – „planai ir programos“).

Nagrinėjant PAVĮ nuostatas, atkreiptinas dėmesys, kad poveikio aplinkai vertinimo objektas yra planuojama ūkinė veikla, kuri dėl savo pobūdžio, masto ar numatomos vietos ypatumų gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai. Šiuo atveju diskutuotina, ar „numatomi vietos ypatumai“ turėtų apimti ir atitinkamoje teritorijoje įgyvendinamus kitus projektus ar planus, ar šis terminas turėtų būti vertinamas išimtinai kaip gamtinės sąlygos, kraštovaizdžio specifika

[2] PAVĮ 2 straipsnio 2 dalyje planuojama ūkinė veikla apibrėžiama taip: „**Planuojama ūkinė veikla** – numatoma vykdyti veikla, apimanti statinių statybą, esamų statinių rekonstravimą, produktų gamybą, gamybos proceso ir technologinės įrangos įdiegimą, modernizavimą ar keitimą, gamybos būdo, produkcijos kiekio (masto) ar rūšies pakeitimą, žemės gelmių išteklių gavybą ir kitų gamtos išteklių naudojimą, taip pat žemėtvarkos, miškotvarkos, vandentvarkos projektuose numatomą ūkinę veiklą ir kitą ūkinę veiklą, galinčią turėti poveikį aplinkai.“

ar pan. Nors PAVĮ tiesiogiai neįtvirtina įpareigojimo atlikti kompleksinį visų tam tikroje teritorijoje įgyvendinamų projektų ir planų poveikio aplinkai vertinimą, jame yra įtvirtintas įpareigojimas atsakingai institucijai, atliekančiai atranką ir priimančiai išvadą, ar privaloma atlikti poveikio aplinkai vertinimą, *atsižvelgti* į vietovės, kurią planuojama ūkinė veikla gali paveikti, jautrumą aplinkosaugos požiūriu, ekosistemos savybes, kraštovaizdį, žemėnaudos pobūdį, *vietovės infrastruktūrą, gamybos objektų sutelkimą,* santykinį gamtos išteklių kiekį, kokybę ir regeneracijos galimybes, natūralios aplinkos atsparumą, ypatingą dėmesį atkreipiant į saugomas teritorijas, taip pat į Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos gamtosauginius tikslus, tankiai apgyvendintas teritorijas, pelkes, miškus, apsaugines zonas, vykdytos aplinkos stebėsenos duomenų analizę, teritorijas, kuriose jau viršytas leistinas užterštumo lygis ar kurios vertingos istoriniu, kultūriniu arba archeologiniu aspektu.

Dar daugiau klausimų kyla analizuojant du paskutinius STĮ 24 straipsnio 8 dalies sakinius, kuriuose nurodyta, kad institucijos gali pritarti projektams tik nustačiusios, kad jie neturės neigiamos įtakos Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms, o jeigu projektų įgyvendinimas susijęs su socialiniais ar ekonominiais visuomenės interesais ir alternatyvių sprendimų nėra, privaloma taikyti kompensacines priemones, būtinas bendram Europos ekologinio tinklo vientisumui bei natūralioms buveinėms ir saugomų augalų bei gyvūnų rūšių būklei apsaugoti. Visų pirma, neaišku, ar šios nuostatos reiškia, kad ir tada, kai projektų įgyvendinimas susijęs su socialiniais ar ekonominiais visuomenės interesais, jiems galima pritarti tik nustačius, kad jie neturės neigiamos įtakos Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijoms. Antra, skirtingai nei Buveinių direktyvoje, neakcentuojama socialinių ar ekonominių visuomenės interesų reikšmingumas (įpareigojantis pobūdis, ilgalaikiškumas ir pan.). Trečia, STĮ nenustato, kas ir kokias kompensacines priemones turi taikyti, kada jos turėtų būti taikomos (prieš pradedant veiklą, jos eigoje ar bet kada vėliau, kai bus nustatytas neigiamas poveikis), kur jos turi būti taikomos (atitinkamoje saugomoje teritorijoje ar ir už jos ribų), kas turėtų jas finansuoti, koks subjektas turėtų vertinti kompensacinių priemonių tinkamumą. Šiek tiek tikslesnė, labiau Buveinių direktyvos tikslą atitinkanti formuluotė įtvirtinta Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo 37 punkte[3]. Tačiau šiuo atveju pernelyg sumažinamas visuomenės interesų ratas – planas ar programa gali būti tvirtinami ir įgyvendinami tik tais atvejais, kai jų sprendiniai susiję su žmonių sveikata ar sauga, tam tikrų aplinkos komponen-

[3] Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo 37 punkte nustatyta: „Jeigu nustatoma, kad plano ar programos įgyvendinimas sukels reikšmingų neigiamų pasekmių įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms ir nėra alternatyvių plano ar programos sprendinių, planas ar programa gali būti tvirtinami ir įgyvendinami tik tais atvejais, kai jų sprendiniai susiję su žmonių sveikata ar sauga, tam tikrų aplinkos komponentų išsaugojimu arba atsižvelgiant į Europos Komisijos nuomonę kitomis svarbiomis priežastimis. Tokiais atvejais turi būti numatomos ir įgyvendinamos visos įmanomos kompensacijos priemonės, būtinos įsteigtų ar potencialių „Natura 2000“ teritorijų tinklo vientisumui išsaugoti. Apie šias kompensacijos priemones institucijos, atsakingos už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą, informuoja Europos Komisiją.“

tų išsaugojimu arba atsižvelgiant į Europos Komisijos nuomonę kitomis svarbiomis priežastimis. Vis dėlto 37 punkto nuostata svarbi kitu aspektu – jame nustatyta, kad apie pasirinktas kompensacijos priemones, būtinas įsteigtų ar potencialių „Natura 2000“ teritorijų tinklo vientisumui išsaugoti, institucijos, atsakingos už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą, informuoja Europos Komisiją. Taigi šioje normoje nurodoma, kad pasirenkant kompensacijos priemones ir vertinant jų efektyvumą dalyvauja institucijos, atsakingos už saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo organizavimą. Tačiau, kaip ir STĮ, šiame teisės akte nėra aiškiai įvardijamas subjektas, kuris turės įgyvendinti ir finansuoti pasirinktas kompensacijos priemones. Pažymėtina, kad analogiška norma įtvirtinta ir PAVĮ.

Kai kurias teisinio reguliavimo problemas (dėl vartojamų sąvokų ir dėl kompleksinio poveikio aplinkai vertinimo) bandoma spręsti STĮ naujos redakcijos projektu, užregistruotu Lietuvos Respublikos Seime 2008 m. lapkričio 7 dieną. Tačiau minėtame projekte apskritai nekalbama apie kompensacinių priemonių taikymą, nebelieka ir nuostatų, susijusių su visuomenės interesais, leidžiančiais įgyvendinti vieną ar kitą projektą, nors ir galintį neigiamai paveikti saugomą teritoriją.

Be minėtų teisinio reguliavimo problemų, galima išskirti ir praktines problemas, susijusias su tinklo „Natura 2000“ plėtra Lietuvoje.

Viena iš tokių problemų – informacijos trūkumas. Kaip savo straipsnyje pažymėjo dr. Darius Stončius, išskyrus saugomų teritorijų direkcijų ir aplinkosauginių nevyriausybinių organizacijų iniciatyva teikiamus duomenis, aplinkos apsaugos agentūros neturi jokios informacijos, kur yra saugomų rūšių gyvenamosios vietos [9]. Tokios informacijos trūkumas apsunkina įrodinėjimo procesą, siekiant išieškoti iš pažeidėjų jų veiklos sukeltą žalą aplinkai, gali lemti neteisingo sprendimo dėl vienos ar kitos veiklos leistinumo saugomoje teritorijoje priėmimą. Kaip teigia minėtas mokslininkas, šios problemos sprendimas galėtų būti saugomų rūšių ir jų buveinių registro įsteigimas.

Dar viena problema – teritorijos statuso pasikeitimas. Diskusijų kyla dėl to, ar turėtų būti atliekamas pakartotinis poveikio aplinkai vertinimas, priskyrus vieną ar kitą teritoriją tinklui „Natura 2000“. Ieškant atsakymo į šį klausimą, reikėtų analizuoti Lietuvos teismų praktiką. Štai, pavyzdžiui, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas vienoje savo nutarčių [10] pripažino, kad byloje ginčytas detalusis planas patvirtintas pažeidžiant imperatyvias STĮ nuostatas dėl būtino planuojamos veiklos poveikio tarptautinės reikšmės saugomai teritorijai vertinimo, nes byloje esanti planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai įvertinimo ataskaita buvo parengta ginčo sklypui dar neturint saugomos teritorijos statuso ir joje nebuvo įvertintas planuojamos ūkinės veiklos galimas poveikis toje saugomoje teritorijoje saugomiems paukščiams. Kitaip tariant, teismas konstatavo, kad turėjo būti iš naujo įvertintas galimas poveikis aplinkai. Dar griežtesnius poveikio aplinkai vertinimo reikalavimus formuluoja Europos Teisingumo Teismas. Viename iš savo sprendimų (sprendime byloje Nr. C- 127/02 (*Waddenvereniging*

and Vogelbeschermingsvereniging)) Europos Teisingumo Teismas nurodė, kad net ir tais atvejais, kai veikla buvo vykdoma daug metų, o leidimas buvo išduodamas kiekvienais metais, ta pati veikla kasmet (prieš išduodant leidimą) turėtų būti iš naujo vertinama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį [15, p. 97].

Trečia problema – aplinkosauginių reikalavimų įgyvendinimo ir ūkinės veiklos derinimas teritorijose, priskirtose tinklui „Natura 2000“. Neretai ūkio subjektai teritorijos priskyrimą tinklui „Natura 2000“ sieja su labai griežtais jų ūkinės veiklos apribojimais, kartais lemiančiais net pačios veiklos nutraukimą. Taip yra dėl Lietuvos valdžios institucijų vengimo ieškoti naujų ekonominių ir aplinkosauginių interesų derinimo būdų, o tai jau plačiai daroma kitose valstybėse, vietoj to pasirenkant klasikinius saugomų rūšių apsaugos metodus: saugomų teritorijų steigimą, žemės paėmimą visuomenės poreikiams ir pan. Vis dėlto nagrinėjant kitų valstybių praktiką galima rasti labai įdomių minėtos problemos sprendimų. Vienas iš tokių sprendimų, kurį būtų galima įgyvendinti ir Lietuvoje – neigiamą poveikį švelninančių priemonių bankininkystė (angl. „mitigation banking“), taikoma Jungtinėse Amerikos Valstijose pelkių apsaugai. Kas tai yra? Privačios aplinkos apsaugos organizacijos ar įmonės (kartais netgi pats vieną ar kitą projektą saugomų pelkių teritorijoje ketinantis įgyvendinti subjektas), sukuria, sustiprina ar atkuria degradavusią pelkės teritoriją ir už tai gauna vadinamųjų kreditų (angl. „mitigation credits“), žinoma, jei kompetentingos aplinkos apsaugos institucijos akredituoja atkurtą (atgaivintą) pelkės teritoriją kaip tinkamos būklės. Vėliau minėti kreditai gali būti parduoti tiems projektų vykdytojams, kurie ketina kitoje teritorijoje vykdyti tam tikrą veiklą, galinčią padaryti neigiamą poveikį pelkių apsaugos būklei. Šios priemonės didžiausias privalumas yra tas, kad kompensacinės priemonės yra įgyvendinamos prieš darant neigiamą poveikį aplinkai, tačiau šiai priemonei reikia didelio pradinio kapitalo. Vis dėlto kylančias finansavimo problemas būtų galima spręsti įgyvendinant dalinį valstybės finansavimą[4]. Ši priemonė Jungtinėse Amerikos Valstijose įgyvendinama tik siekiant apsaugoti pelkes ir išsaugoti jose esančios gyvūnijos ir augalijos įvairovę, tačiau, manytina, kad ji, šiek tiek modifikavus, galėtų būti pritaikyta ir kitų saugomų rūšių bei jų buveinių apsaugai.

Išvados

Apibendrinant atliktą analizę reikėtų pažymėti, kad saugomų teritorijų tinklas „Natura 2000“ yra viena iš svarbiausių priemonių nykstančių rūšių ir jų buveinių apsaugai užtikrinti, apimanti visą ES teritoriją. Tačiau šio tinklo įsteigimas ir saugomų teritorijų statuso suteikimas konkrečioms teritorijoms dar nieko nereiškia. Svarbiausia – koks nustatomas saugomos teritorijos tvarkymo režimas, kaip derinama ūkinė veikla su aplinkosauginių reikalavimų įgyvendinimu. Tik kompleksinis minėtų problemų sprendimas gali užtikrinti tinkamą saugomų rūšių apsaugą, kartu nepažeidžiant ir ekonominių visuomenės interesų.

[4] Daugiau apie šią priemonę ir kitas jos alternatyvas žr.: Van Hoorick, G. Innovative legal instruments for ecological restoration [11].

Buveinių direktyvos 6 straipsnyje nustatomos tik pagrindinės saugomų teritorijų, priklausančių „Natura 2000“ tinklui, teisinės apsaugos kryptys, šiuos reikalavimus konkretinti ir detalizuoti paliekama valstybėms narėms.

Vertinant Lietuvos teisės aktų nuostatas Buveinių direktyvos 6 straipsnio įgyvendinimo aspektu pažymėtina, kad dauguma direktyvos nuostatų beveik pažodžiui perkeliamos į nacionalinę teisę. Tačiau, kaip yra pažymėjęs Europos Teisingumo Teismas, pažodinis direktyvos nuostatų perkėlimas nėra būtinas ir toli gražu ne visada užtikrina direktyvos tikslų pasiekimą. Atvirkščiai, nacionalinių teisės aktų nuostatos turi būti labai aiškios ir pakankamai tikslios (konkrečios). Tačiau būtent tikslumo ir konkretumo reikalavimas ne visada tinkamai įgyvendinamas. Šiuo aspektu tikslintinos STĮ ir kitų susijusių teisės aktų nuostatos, visų pirma suvienodinant jose vartojamą terminiją, antra, aiškiai akcentuojant galimo poveikio aplinkai vertinimo kompleksiškumą, taip pat detaliau reglamentuojant kompensacinių priemonių taikymą tais atvejais, kai, nepaisant galimo neigiamo plano ar projekto poveikio saugomai teritorijai, jį leidžiama vykdyti siekiant užtikrinti įpareigojančio viešojo intereso apsaugą.

Kartu su teisinio reguliavimo problemomis turėtų būti sprendžiamos ir straipsnyje aptartos praktinės problemos. Viena iš svarbiausių – išsamios informacijos apie saugomas rūšis ir jų buveines trūkumas. Galima sutikti su dr. D. Stončiumi, kad šios problemos sprendimas galėtų būti saugomų rūšių ir jų buveinių registro įsteigimas. Tačiau, įvertinant šalies ekonominę situaciją ir lėšų tokiam registrui įsteigti poreikį, galima daryti išvadą, kad tokio sprendimo dar teks palaukti, tačiau jau šiuo metu būtina skirti kuo daugiau dėmesio informuoti visuomenę (o ypač ūkio subjektus) apie „Natura 2000“.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 63-1188; 2001, Nr. 108-3902 (su pakeitimais iki 2009-03-01).
2. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 82-1965; 2005, Nr. 84-3105 (su pakeitimais iki 2009-03-01).
3. Bendrieji buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimu Nr. 276 // Valstybės žinios. 2004. Nr. 41-1335(su pakeitimais iki 2009-03-01).
4. Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu Nr. 967 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 130-4650 (su pakeitimais iki 2009-03-01).
5. Planų ir programų atrankos dėl strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas aplinkos ministro 2004 m. rugpjūčio 27 d. įsakymu Nr. D1-456 // Valstybės žinios. 2004, Nr. 136-4971 (su pakeitimais iki 2009-03-01).
6. 1979 m. balandžio 2 d. Tarybos direktyva 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos // OL L 103, 1979 04 25, p. 1. (direktyva su pakeitimais, padarytais 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/102/EB (OL L 323, 2008 12 3, p. 31)).
7. 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos // OL L 206, 1992 7 22, p. 7 (direktyva su pakeitimais, padarytais 2006 m. lapkričio 20 d. Tarybos direktyva 2006/105/EB (OL L 363, 2006 12 20, p. 368)).

8. Marcijonas A., Sudavičius B. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų apsaugos režimas teisinės reformos kontekste // Teisė. 1993, Nr. 27, p. 48–53.
9. Stončius D. Saugomų rūšių išlikimas – jų problema / Baltijos miškai ir mediena, 2008 m. birželis // http://www.bmm.lt/straipsnis.cfm?id=1095.
10. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. sausio 22 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A[14]-86/07 // www.lvat.lt
11. Van Hoorick, G. Innovative legal instruments for ecological restoration // 6th European Conference on Ecological Restoration, Ghent, Belgium, 8-12/09/2008.
12. Montini, M. Habitats impact assessment: an effective instrument for biodiversity conservation? // Environmental liability, 2001, p. 182–187.
13. Diaz, C. The EC habitats directive approaches its tenth anniversary: an overview // RECIEL, 2001, p. 287–295.
14. Managing Natura 2000 sites: The provisions of Article 6 of the 'Habitats' Directive 92/43/CEE. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2000.
15. Nature and biodiverity cases: ruling of the European Court of Justice. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006.
16. Environment fact sheet: Natura 2000. European Commission, 2008.
17. Managing Natura 2000 sites, what does it mean? // Natura 2000, 1997, p. 2–3.
18. „Natura 2000": Biologinės įvairovės tinklas Europos Sąjungoje // http://www.am.lt/natura2000/apie.php

NATURA 2000 – NETWORK OF PROTECTED SITES IN THE EUROPEAN UNION

Indrė Žvaigždinienė

S u m m a r y

Biodiversity is increasingly recognised as an inestimable element of our heritage. The protection of rare and endagered species and habitats was the purpose of the Natura 2000 ecological network, established by Directive 92/43/EEC. The network also embraces areas established under Directive 79/409/EEC.

Article 6 of the Directive 92/43/EEC sets out provisions which govern the conservation and management of Natura 2000 sites, i. e. it determines the relationship between conservation and land use. That is why this article is often considered as one of the most important of all 24 articles of the Directive 92/43/EEC.

Taking this into account, the author of this paper analyses the content of proactive, preventive and procedural requirements set out in the article 6 of the Directive 92/43/EEC, she also discusses the main problems of implementation of these requirement into Lithuanian legislation and the problems of applying these requirements in practice.

The author emphasises the importance of the duty to ensure that national legislation intended to transpose article 6 of the Directive 92/43/EEC is clear and precise enough and gives examples from national legislation, which show, that this duty is not fulfilled properly.

Įteikta 2009 m. gegužės 28 d.
Priimta publikuoti 2009 m. birželio 17 d.